

نظام مالیاتی می تواند به رونق سرمایه گذاری های مولد کمک کند

اشاره:

در جوامع پیشرفته امروز، بخش مالی و سیاست های مالی تأثیر تعیین کننده در گسترش یا محدودسازی فعالیت بنگاه های اقتصادی دارد و در نتیجه می تواند انگیزه ها و محرک های قوی برای تسریع روند رشد اقتصادی به وجود آورد.

بخش مالی و درآمدهای مالیاتی دولت از سوی دیگر تنظیم کننده میزان مداخله دولت در امور اجتماعی و تأمین رفاه عمومی است. هر اندازه که درآمدهای دولت از منابع مالیات افزایش یابد، نه تنها ساختار بودجه از معافیت لازم برای مقابله با فشارهای تورمی برخوردار می شود، بلکه دولت با بهره گیری از این درآمدها قادر به استقرار عدالت اجتماعی و بهبود توزیع درآمدها در جامعه خواهد بود.

با توجه به اهمیتی که سیاست های مالی و درآمدهای مالیاتی در اصلاح ساختار اقتصادی و نحوه عملکرد دولت دارد، در این نوشتار به بررسی اجمالی نظام مالیاتی ایران و نواص آن می پردازیم.

برنامه سوم برای بهبود نظام مالیاتی کشور اشاره و به صراحت اصلاح نظام مالیاتی در جهت برقراری عدالت در گرفتن مالیات، توجه به ضرورت تولید و سرمایه گذاری های تولیدی و ایجاد انگیزه های مردمی در پرداختن مالیات و افزایش نسبت مالیات در درآمدهای دولت را تبیین فرمودند.

توجه رهبر معظم انقلاب اسلامی به ابعاد گوناگون موضوع مالیات از جمله برقراری عدالت در دریافت مالیات، تأثیر مالیات بر سرمایه گذاری های تولیدی، ایجاد انگیزه در مردم در پرداخت داوطلبانه مالیات و افزایش نسبت مالیات در درآمدهای دولت، حایز اهمیت است، زیرا که به تمامی ابعاد اثرگذاری مالیات

سیاست های پولی برای رشد و توسعه اقتصادی پایدار ضروری می دانند.

در ایران اسلامی توجه به نظام مالیاتی از بدو پیروزی انقلاب وجود داشته، لیکن تاکنون نظام مالیاتی کارآمد در کشور پیاده نشده و از این جهت نه تنها دولت از ساختار درآمد سالم برخوردار نگردیده، بلکه توزیع درآمدها در جامعه نیز نامتعادل تر شده است.

مقام معظم رهبری در اواخر خردادماه سال جاری در نامه ای خطاب به رئیس جمهوری در زمینه ابلاغ سیاست های کلی برنامه سوم در بخش اقتصادی به موضوع نظام مالیاتی و مالیات ها عنایت خاص داشتند.

ایشان به اصلاحات ضروری در

کارشناسان اقتصادی مهم ترین ابزار اصلاح توزیع درآمدها در جامعه و استقرار عدالت اجتماعی را نظام مالیاتی و کارکرد آن می دانند. هر اندازه نظام مالیاتی مبنای علمی و دقیق داشته باشد، می توان به روند سرمایه گذاری و رشد تولید ناخالص داخلی، بهره گیری از منابع سرمایه خارجی و... امیدوار بود. برعکس کارکرد غلط نظام مالیاتی موجب بروز فرار مالیاتی، کاهش توان مالی دولت در اصلاح اقتصاد کلان، تنش های اجتماعی ناشی از توزیع نابرابر درآمدها در جامعه، فشارهای تورمی و افزایش فقر خواهد شد.

از این رو کارشناسان، اتخاذ سیاست های مالی صحیح را هم تراز با

تفاوتی بین درآمدهای ناشی از فعالیت‌های بازرگانی و تولیدی نمی‌باشد. وی با اشاره به پایین‌تر بودن درآمدهای ناشی از فعالیت تولیدی نسبت به بازرگانی و همچنین سرعت گردش منابع مالی در امور بازرگانی گفت: باید ترتیبی اتخاذ شود تا درآمدهای ناشی از فعالیت‌های تولیدی با نرخ کمتری نسبت به فعالیت‌های بازرگانی مشمول مالیات شوند.

این کارشناس با ذکر اینکه بخش

بسیار زیادی از فعالیت‌های اقتصادی کشور مشمول مالیات نیست، افزود: نتیجه این کار مسبب شده درآمدهای مالیاتی دولت ناچیز باقی

بماند و فشار بر روی بخش‌هایی که شناسایی شده مثل بخش‌های تولیدی و کارمندان افزایش یابد، به طوری که حدود ۶۰ درصد درآمدهای مالیاتی دولت از مالیات شرکت‌ها تأمین می‌شود.

وی پیشنهاد کرد، مالیات ارزش افزوده که در سایر کشورها مرسوم می‌باشد و روزه‌روز دامنه آن افزایش می‌یابد، در ایران نیز به کار گرفته شود، زیرا اتخاذ چنین روشی به افزایش درآمدهای دولت و اصلاح امور کمک خواهد کرد.

وی گفت: در بسیاری از کشورها، شیوه‌های گوناگونی برای تشویق بنگاه‌های اقتصادی به سرمایه‌گذاری مجدد به کار می‌رود که متداول‌ترین آن، معافیت شرکت‌ها از پرداخت مالیات بر سودی که به سرمایه‌گذاری اختصاص می‌یابد، است.

دولت براساس آمار عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال گذشته سیر صعودی داشته و از ۱۲۶۰۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۵ به ۱۸۶۸۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ رسیده است، اما وزیر امور اقتصادی و دارایی در اوایل تیرماه سال جاری در همایش روز صنعت تصریح کرد: اکنون حدود ۶۰ درصد تولید ناخالص داخلی از پرداخت مالیات معاف است. به‌طور قطع با توزیع ناعادلانه درآمد نمی‌توانیم اقتصاد و

○ اصلاح نظام مالیاتی در جهت برقراری عدالت در گرفتن مالیات، توجه به ضرورت تولید و سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و ایجاد انگیزه‌های مردمی در پرداختن مالیات و افزایش نسبت مالیات درآمدهای دولت، از سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه می‌باشد.

به‌خصوص صنعت موفقیت داشته باشیم. وی گفت که برای تسهیل فعالیت صنعتی قانون مالیات‌ها بازنگری خواهد شد و لایحه آن تقدیم دولت شده است و در همین ارتباط از وزارتخانه‌های صنعتی خواسته شده است که نظرات کارشناسی خود را در این زمینه ارائه کنند.

اما دکتر بهمن آرمان کارشناس مسایل اقتصادی در اواخر مردادماه سال جاری در جلسه ماهانه کانون فارغ‌التحصیلان اقتصاد تصریح کرد: اصلاحیه جدید قانون مالیات‌ها نه تنها دربرگیرنده مبانی علمی نیست، بلکه توجه کافی به شرایط کنونی اقتصاد کشور و ضرورت افزایش تولید داخلی ندارد.

وی افزود: منبع درآمد نقش تعیین‌کننده در میزان پرداخت مالیات دارد، در حالی که در قانون مالیات‌ها و اصلاحیه‌های مرتبط با آن در عمل هیچ

در زندگی اقتصادی مردم، توان مالی دولت و تأثیر مالیات در فرآیند سرمایه‌گذاری و تولید، توجه خاص داشته‌اند.

از آنجا که به عقیده بسیاری از کارشناسان اصلاح نظام مالیاتی کشور ضروری است، توجه ویژه مسؤولان و طراحان نظام مالیاتی کشور در دستگاه دولتی به نظریه مقام معظم رهبری برای تدوین قوانین کارآمد مالیاتی الزامی است.

از آنجا که هنوز بخش قابل توجهی از درآمد دولت وابسته به صدور نفت و فروش ثروت ملی می‌باشد که تحت تأثیر عوامل بیرون‌زا می‌باشد، اقتدار مالی دولت در

اصلاح ساختار اقتصادی با نوسانات قیمت نفت در بازارهای جهانی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از این رو اصلاح ساختار درآمد دولت با اتکاء بیشتر بر درآمدهای مالیاتی و کاهش وابستگی به درآمد حاصل از نفت، الزامی است. اما صرفاً دریافت مالیات بیشتر نمی‌تواند کمک بسزایی به اصلاح ساختار اقتصادی کشور داشته باشد، اگرچه توان مالی دولت را بالا می‌برد.

کارشناسان عقیده دارند که منبع تولید درآمد می‌بایست مبنای تعیین مالیات باشد تا بتواند ضامن تداوم رشد سرمایه‌گذاری و تولید در جامعه باشد. اما در حال حاضر بدین نکته اساسی کمتر توجه می‌شود و لذا فرار مالیاتی در بین صاحبان درآمدهای کلان و اتفاقی، در حد وسیعی مشاهده می‌شود.

با وجود آنکه درآمدهای مالیاتی

براساس قوانین جاری، در حال حاضر سود تخصیصی به سهامداران (بسیه صورت نقدی یا سرمایه‌گذاری مجدد)، مورد محاسبه مالیات قرار می‌گیرد. این شیوه باید در راستای افزایش سرمایه‌گذاری‌ها تغییر کند تا بتواند به‌عنوان یک روش انگیزشی در راستای تراکم سود در شرکت‌ها، مورد استفاده قرار گیرد.

این کارشناس با اشاره به جدول ماده ۱۳۱ مالیات‌های مستقیم، خواستار جداسازی درآمد اشخاص از مالیات شرکت‌ها

شد. براساس جدول مذکور درآمد افراد و شرکت‌ها به‌صورت یکسان موضوع پرداخت مالیات‌ها می‌باشد، در حالی که درآمد افراد به مراتب کمتر از درآمد شرکت‌هاست و نمی‌تواند پایه یکسانی داشته باشد. از این رو مبانی جداگانه‌ای باید برای محاسبه درآمد افراد و شرکت‌ها در نظر گرفته شود که نشانگر درآمدهای واقعی باشد.

این کارشناس با بیان اینکه در اقتصادهای امروز، بورس‌ها نقش اساسی در جذب منابع مالی و هدایت آن به سوی فعالیت‌های اقتصادی دارند، گفت: در کشورهای دارای رشد اقتصادی سریع و صنعتی به ترتیب ۵۸ و ۲۴ درصد حجم سرمایه‌گذاری‌های جدید از طریق انتشار اوراق بهادار تأمین می‌شود. از این رو برای حمایت از مکانیزم اوراق بهادار لازم است میزان بخشودگی مالیاتی سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس از ۱۰ درصد به ۲۵ درصد افزایش یابد و سهامداران جزء (دارندگان کمتر از ۱/۰ درصد سهام هر شرکت) از پرداخت

مالیات سود سهام (موضوع ماده ۱۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم) معاف شوند. دکتر آرمان با اشاره به اطلاعات به‌دست آمده از اصلاحیه قانون مالیات‌ها که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه شده، هشدار داد که در صورت تأیید و ارایه این اصلاحیه به مجلس شورای اسلامی، مخاطراتی متوجه ساختار اقتصاد کشور خواهد شد.

○ اکنون حدود ۶۰ درصد تولید نافالص داخلی از پرداخت مالیات معاف است. به‌طور قطع با توزیع ناعادلانه درآمد نمی‌توانیم اقتصاد و به‌خصوص صنعت موفق داشته باشیم.

در همین حال، وزیر کار و امور اجتماعی در اوایل مردادماه سال جاری خواستار تناسب اقتصادی مالیات دریافتی از دست‌اندرکاران بخش تولید نسبت به فعالیت‌های غیرتولیدی شد. حسین کمالی گفت: دریافت مالیات مشابه از بخش تولید و تجارت و خدمات از زغب سرمایه‌گذاران و کارآفرینان برای حضور مؤثر در نظام تولیدی کشور می‌کاهد.

وی اظهار داشت: سرمایه‌گذاری در بخش تجارت به دلیل گردش مکرر سرمایه از سودآوری بیشتری برخوردار است و بخش تولید که با مشکلات روبه‌رو است، نمی‌تواند مالیات مشابهی را پرداخت کند و این امر به‌طور قطع به ضرر تولید و اشتغال در این بخش (تولید) است و در نهایت موجب گسترش فقر خواهد شد.

بحث ناکارآمدی نظام مالیاتی ایران حتی از دید معاون درآمدهای مالیاتی وزارت امور اقتصادی نیز پنهان نیست. دکتر علی‌اکبر عرب‌مازار اواسط

شهریورماه در جمع خبرنگاران گفت: از مشکلات اصلی سیستم مالیاتی کشور در حال حاضر، فقدان آگاهی نسبت به قوانین مالیاتی است که موجب بالا رفتن هزینه وصولی مالیات شده است.

وی در مورد تخلفات مالیاتی گفت: طبق برآوردهای انجام شده ۴۰ درصد فعالیت‌های اقتصادی، زیرزمینی انجام می‌شود و بخش عمده تخلفات مالیاتی نیز مربوط به این بخش می‌باشد.

دکتر عرب مازار تشکیل سازمان مالیاتی و اجرای طرح جامع اطلاعات مالیاتی

را از جمله برنامه‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی ذکر کرد و گفت: این طرح در سه سال نخست برنامه سوم توسعه اقتصادی کشور به اجرا درخواهد آمد.

وی افزود: وضع مالیات بر ارزش افزوده از سیاست‌های کلی سومین برنامه توسعه اقتصادی است که وزارت دارایی ملزم شده در این زمینه لایحه‌ای را تدوین و ارایه کند.

شایان ذکر است که دکتر حسین نمازی در جلسه علنی سیزدهم تیرماه سال جاری مجلس شورای اسلامی در پاسخ به سؤال نماینده مردم قوچان درخصوص اقدامات لازم نسبت به اصلاح سیستم مالیاتی و اینکه خمس چه جایگاهی در این سیستم دارد، گفت: از مدتی قبل اصلاح قانون مالیات‌ها و همچنین اصلاح نظام اجرایی موردنظر بود و در تاریخ ۲۴ دی‌ماه سال گذشته لایحه مالیات‌ها به دولت ارایه شد. در واقع این اصلاح چند هدف از جمله تعدیل نرخ‌ها، بسط پایه مالیاتی و منطقی

نمودن آن، تشویق خوداظهاری، کاهش هزینه اجتماعی و کاستن از پیچیدگی آن و ترویج فرهنگ مالیاتی را دنبال می‌کند که امیدواریم به‌زودی در ضمن مجلس مطرح شود.

وی در بخش دیگری از اظهاراتش گفت: براساس نظر امام راحل و مقام معظم رهبری، خمس و زکات دو مقوله جداگانه هستند و ارتباطی با

فرار مالیاتی دارد.

به گفته مسعود فرجی دبیر هیأت عالی نظارت بر اصناف وزارت بازرگانی، حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد واحدهای صنفی کشور فاقد پروانه کسب هستند که شمار

سرمایه‌گذاری خارجی در اقتصاد ملی می‌باشد که این موضوع نیز از سوی سفیر ژاپن در تهران در اواسط خردادماه در دیدار با رییس اتاق ایران مورد اشاره قرار گرفت.

وی گفت:

سطح مالیات‌ها در ایران در مقایسه با سایر کشورها بسیار بالاتر است و ایسن امر در درازمدت به سود اقتصاد ایران

○ دریافت مالیات مشابه از بخش‌های تولید، تجارت و خدمات از رغبت سرمایه‌گذاران و کارآفرینان برای حضور مؤثر در نظام تولیدی کشور می‌کاهد و به ضرر تولید و اشتغال است و در نهایت موجب گسترش فقر خواهد شد.

نخواهد بود و باعث کاهش جاذبه‌های رقابتی بازار ایران برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی خواهد شد.

با توجه به این موارد، ضرورت دارد که نظام مالیاتی کشور مورد بازبینی دقیق قرار گیرد. توجه به معایب مالیاتی برای سرمایه‌گذاری‌های تولیدی به ویژه در سال‌های نخست به ثمر رسیدن این سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، ایجاد فرصت‌های شغلی (با افزایش سرمایه‌گذاری) و... ضروری است.

در همین حال ضرورت دارد که پایگاه‌های اطلاعاتی دقیق برای کشف فرارهای مالیاتی (در زمینه فعالیت‌های اقتصادی زیرزمینی)، تحت پوشش قرار گرفتن تمامی بخش‌های تولید درآمد در جامعه با ملاحظات اقتصادی ویژه جهت حمایت از سرمایه‌گذاری‌های تولیدی، بخشودگی مالیاتی سود فعالیت‌های اقتصادی که به سرمایه‌گذاری مجدد تبدیل می‌شود و... الزامی است. این امر می‌تواند به رونق فعالیت بنگاه‌های اقتصادی مولد کمک کند و درآمدهای مناسبی نیز برای دولت ایجاد نماید.

آنها در سراسر کشور به ۵۰۰ هزار واحد می‌رسد که ۱۵۰ هزار واحد آن در تهران می‌باشند.

مسعود کرباسیان معاون بازرگانی داخلی وزارت بازرگانی نیز در اواخر اردیبهشت ماه گذشته اظهار داشت که بسیاری از صنوف فاقد پروانه کسب از پرداخت مالیات خودداری می‌کنند و معضل گرانفروشی بیشتر نیز در این گونه واحدها وجود دارد.

آنچه مسلم است، فرارهای مالیاتی، دولت را در اخذ درآمد مالیاتی مناسب ناتوان می‌سازد. از سوی دیگر نگرش یکسان به بنگاه‌های اقتصادی که کار تولیدی یا بازرگانی دارند، با مبنای سودآوری متفاوت این فعالیت‌ها، صحیح نیست. این امر موجب می‌شود که همواره انگیزه برای سرمایه‌گذاری در تولید و رونق فعالیت بنگاه‌های تولیدی کاهش یابد. این در حالی است که اقتصاد ایران اکنون بیش از هر زمان دیگر نیازمند رشد سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی می‌باشد.

از سوی دیگر اخذ مالیات‌های سنگین از شرکت‌های خارجی در ایران نیز یکی از موانع اصلی بر سر راه

مالیات ندارند. وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز نخواسته است در مورد وجوهی که به حوزه‌های علمیه و مراجع تقلید مربوط است، مداخلاتی داشته باشد. امام (ره) معتقد بودند که استقلال آنها باید حفظ شود و وابسته به دولت نباشند.

در نهایت باید گفت که اصلاح نظام مالیاتی به گونه‌ای که بتواند ضامن رشد و تداوم سرمایه‌گذاری، افزایش تولید ناخالص داخلی، ایجاد فرصت‌های جدید شغلی، توزیع متعادل‌تر درآمدها و عدالت اجتماعی باشد، نیازمند اصلاح دید نسبت به موضوع مالیات در بخش خرد و کلان اقتصاد کشور است.

در حال حاضر حدود ۶۰ درصد مالیات از شرکت‌ها دریافت می‌شود، بدون آنکه منبع تولید درآمد (بخش تولید یا تجارت) از هم جدا شده باشد. بخش صنعت با سودآوری کمتر از همان نرخ‌های مالیاتی تبعیت می‌کند که بخش بازرگانی با سودآوری بیشتر مجبور به پیروی از آن است. مالیات‌ها فقط از مبانی شناسایی شده (افراد، شرکت‌ها) دریافت می‌شود، در حالی که ۴۰ درصد فعالیت‌های اقتصادی زیرزمینی است و